

# VỀ XÂY DỰNG XÃ HỘI HỌC TẬP

Đào Hoàng Nam

*Trường Đại học Bạc Liêu.*

Xây dựng xã hội học tập (XHHT) là một quan điểm lớn chỉ đạo sự phát triển của sự nghiệp giáo dục và đào tạo trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa (CNH, HĐH), từng bước phát triển kinh tế tri thức trong thời đại mới. Quan điểm này là sự kế thừa các quan điểm "ai cũng được học hành" của Chủ tịch Hồ Chí Minh, "mọi người đi học, học thường xuyên, học suốt đời" của Đảng được thể hiện trong các Nghị quyết Hội nghị Trung ương lần thứ tư, khóa VII, năm 1993 và Nghị quyết Hội nghị Trung ương lần thứ hai, khóa VIII, năm 1996, sau đó phát triển lên thành quan điểm "cả nước thành một xã hội học tập", được đề cập tới trong Văn kiện Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam lần thứ IX.

Báo cáo Chính trị tại Đại hội Đảng lần thứ IX (4-2001) đã chỉ rõ: cần "phát huy nguồn lực trí tuệ và sức mạnh tinh thần của người Việt Nam; coi phát triển giáo dục và đào tạo, khoa học và công nghệ là nền tảng và động lực của sự nghiệp CNH, HĐH"; phát huy tinh thần độc lập suy nghĩ và sáng tạo của học sinh, sinh viên, đề cao năng lực tự học, tự hoàn thiện học vấn và tay nghề, đẩy mạnh phong trào học tập trong nhân dân bằng những hình thức giáo dục chính quy và không chính quy, thực hiện "giáo dục cho mọi người", "cả nước trở thành một xã hội học tập".

## **Xã hội học tập là một hệ giáo dục mở**

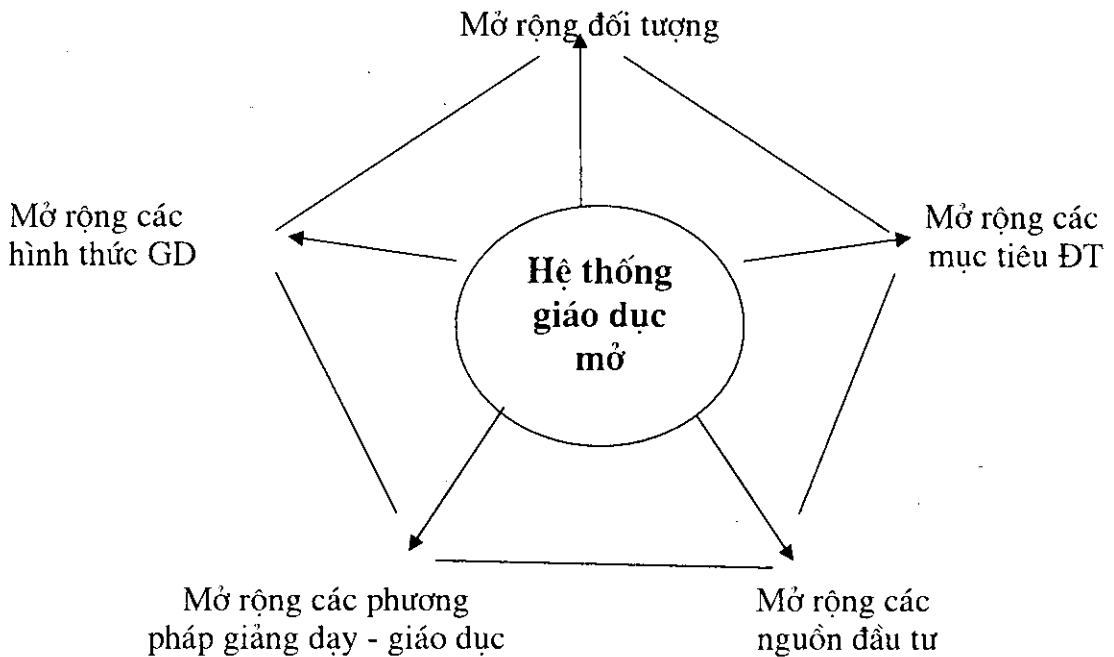
### **1. Hệ GD mở**

Hệ thống GD mở trước hết là một hệ thống GD tạo ra được những cơ hội học tập cho mọi đối tượng có nhu cầu, không phân biệt lứa tuổi, trình độ học vấn và nghề nghiệp, địa vị xã hội, giới tính và tín ngưỡng tôn giáo. Khái niệm "mở" ở đây được biểu hiện là một ưu thế của hệ thống giáo dục mới gồm những thuộc tính mềm dẻo và đa dạng, khả thi trong mọi thời gian khác nhau và không gian khác nhau. Nhờ đó, sự học hành của từng con người không bị hạn chế ở mọi lứa tuổi nào đó trong cuộc sống, mà được kéo dài suốt đời.

Hệ thống giáo dục mở sẽ khắc phục sự phân biệt truyền thống giữa giáo dục ban đầu với giáo dục thường xuyên, khắc phục quan niệm cổ truyền về tuổi

đi học và tuổi lao động trong đời người, khắc phục cách hiểu cứng nhắc và cách tạo ra một hàng rào phân cách giữa GD hàn lâm và giáo dục nghề nghiệp. Tính liên thông, tính mềm dẻo, tính linh hoạt trở thành những thuộc tính cơ bản trong hệ thống GD mở - nhờ đó, hệ thống GD này đã đáp ứng những thách thức của một thế giới đang thay đổi nhanh chóng.

Hệ thống GD mở bao gồm những hình thức học tập chính quy và không chính quy nối tiếp nhau, đan xen nhau, bám sát cuộc sống của từng con người, giúp con người học hỏi suốt đời mình. Chính vì thế mà đại chúng hóa đại học trở thành một vấn đề không thể không bàn đến. Việc học tập suốt đời sẽ đòi hỏi sự đa dạng của các cơ sở đào tạo đại học ngoài các trường đại học chính quy để đáp ứng nhu cầu đào tạo nghề chất lượng cao, đáp ứng nhu cầu của xã hội và của nền kinh tế đang phát triển.



## 2. Ba hình thức cơ bản của giáo dục mở

- Giáo dục chính quy: (Formal education)
- Giáo dục không chính quy: (Nonformal education)

Cả hai phương thức này đều cần đến thiết chế "trường, lớp". Có loại trường lớp chính quy và có loại trường lớp không chính quy.

Bên cạnh loại hình trường lớp chính quy ngay trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ có các trường lớp bình dân học vụ, lớp bổ túc văn hóa, lớp tại chức. Các trường lớp này thuộc hệ giáo dục không chính quy, có thời kỳ gọi là GD bổ túc, giáo dục tại chức, ngày nay là giáo dục thường xuyên.

Loại hình trường lớp không chính quy không bị câu thúc về thời gian học và không gian học: có thể học buổi tối, học ngày chủ nhật..., có thể học tại nhà trường hay học tại thực địa. Tuy nhiên không nằm trong sự câu thúc của "bài học", "giờ học", của "học kỳ", của "kiểm tra", "thi".

- Giáo dục phi chính quy: (Informal education)

Những năm nửa sau thế kỷ XX, người ta nhấn mạnh đến phương thức giáo dục không theo thủ tục trường lớp, thuật ngữ tiếng Anh gọi là Informal education. Informal education được hiểu là phương thức giáo dục không mang tính thủ tục của trường quy.

Đó là các vấn đề giáo dục đáp ứng sự đa dạng của nhu cầu học tập trong nhân dân, được thực hiện có chủ định hoặc ngẫu nhiên trong gia đình, trong xã hội, trong các cơ quan đoàn thể; trong các câu lạc bộ... không theo bài bản cố định. Nó rất linh hoạt miễn sao đem lại một chất lượng nào đó, một hiệu quả nào đó, một giá trị nhất định nào đó cho sự hoàn thiện và phát triển nhân cách, đáp ứng một nhu cầu nào đó trong đời sống của con người để con người "hiểu nhiều hơn, làm việc tốt hơn, sống có ích hơn".

Năm 1982 UNESCO khu vực châu Á đã tổ chức một Hội thảo khoa học tại Thái Lan bàn về sự phối hợp và bổ sung lẫn nhau của các hình thức giáo dục chính quy (Formal), giáo dục không chính quy (Nonformal) và giáo dục không theo thủ tục (Informal) trong điều kiện dân chủ hóa đời sống xã hội.

Ở hội nghị này người ta đã nói đến xuất xứ của ba cụm từ nói trên. Chúng xuất phát từ "công việc ngoại giao".

Trong các ứng xử ngoại giao có các buổi chiêu đãi "Formal", cũng có buổi chiêu đãi "Nonformal" và cũng có những buổi chiêu đãi "Informal". Tại những buổi Informal, người dự ăn mặc không cần theo đúng thủ tục lễ nghi cầu kỳ, thức ăn không cần sang trọng gì, song ăn lại rất ngon, giao lưu bàn việc rất hiệu quả.

Người ta cho rằng trong giáo dục cũng vậy.

Một nước cần có nền giáo dục chính quy (Formal), lại cần có nền giáo dục không chính quy (Nonformal) và phải chú ý đến giáo dục không theo thủ tục, giáo dục xã hội (Informal Education) để đất nước đó hiện thực được sứ mệnh ngày càng phức tạp của giáo dục.

### ***3. Xã hội học tập (XHHT) là mô hình giáo dục hiện đại***

Xã hội học tập (Learning society) là mô hình hiện đại của nền giáo dục quán triệt nguyên tắc cơ bản "Giáo dục suốt đời cho mọi người" và "mọi người cho GD" mà trong quá trình học người ta thực hiện các mục tiêu: Học để biết, học để làm, học để cùng chung sống, học để tồn tại nhằm hoàn thiện nhân cách

và cải thiện chất lượng cuộc sống. Điều quan trọng trong xã hội học tập là phải "học cách học". Trong XHHT sự phân biệt giữa hai loại đối tượng người học và tổ chức GD chỉ là tương đối: GD thế hệ trẻ thực hiện "đào tạo ban đầu" (initial learning) theo hình thức GDCQ (formal education) trong nhà trường truyền thống (school educ - learning schooling) và Giáo dục người lớn (GDNL) thực hiện "GD thường xuyên hay "GDNL" theo hình thức GD bán chính quy (Paraformal educ), GDKCQ (non-formal educ) và GDPCQ (Informal educ) tiến hành ngoài nhà trường truyền thống (non - school educ = beyond schooling educ), hệ thống GD quốc dân thực hiện tích hợp cả ba phương thức GD này. Mô hình XHHT diễn ra theo các cấp độ: người học thuộc mọi lứa tuổi thực hiện học suốt đời; các tổ chức GD cơ sở theo chức năng và năng lực mà thực hiện một (một số) hình thức thuộc GDCQ, bán CQ, KCQ, PCQ; các vùng hành chính địa phương; các tổ chức phi chính phủ, xã hội, gia đình, cả hệ thống GD quốc dân. Mô hình XHHT được vận hành theo cơ chế Nhà nước - xã hội cùng phối-kết hợp, trong đó Nhà nước giữ vai trò quản lý về GD và là nhà đầu tư chính, quan trọng nhất cho GDCQ".

### ***Kết luận***

- Xây dựng XHHT là một vấn đề mới cả về lý luận lẫn thực tiễn đối với nước ta và cả thế giới.

- Hàng loạt vấn đề học thuật (thuật ngữ, khái niệm, phương thức...) còn là vấn đề đang thảo luận.

Do đó, việc học hành nghiên cứu, tổng kết thực tiễn là vấn đề lâu dài.

- Với mong ước hiểu biết hứng thú vấn đề gắn liền với thực tiễn địa phương, bài viết chỉ là một sự học hỏi, thu hoạch sơ bộ ban đầu để còn tiếp tục trong các giai đoạn sau, liên quan đến thực tế giáo dục địa phương.